

Månadsnytt

Årgång 27 – Nr 8 – November 2011

Sveriges Pensionärsförbund – Seniororganisationen i tiden
Karlskogaföreningen

God Jul och Gott Nytt År 2012

Luciafirandet närmar sig. Här ses 2010 års Lucia, Emma Lundberg med tärnor, vid framträdandet för oss i Missionskyrkan. I år får vi besök av Lucia i Missionskyrkan, tisdag 13 december och även på Träffen lördag 10 december. Foto: Jan-Erik Averås

Advent!
Monica Albertus
skriver på sidan 4.

**Gråbo – ett unikt
arbetarmuseum.**
Läs mer på sidan 9.

Gillar du nötter?
På sidan 10 finns
några att jobba med.

Almanackan

(Sparas lämpligen till nästa nummer av Månadsnytt)

Manusstopp för nästa nummer av Månadsnytt tisdagen den 17 januari.

Distribution fredagen den 27 januari.

Lördag 26 november kl. 10.00-12.30

Lördagsträffen. Träffen. Hantverksutställning med **Karin "Salvia" Eriksson** och **Ann-Mari Gustafsson**. Kaffeservering.

Torsdag 1 december kl. 14.00

Träffen. Kafferepet.

Måndag 5 december kl. 14.00

Träffen. Stickkafé.

Tisdag 6 december kl. 14.00

Månadsmöte. Missionskyrkans samlingsal.

Jonas Backman – Råd för egen träning.

Se notis! Anmälan till exp. tel. 302 40 senast måndag 5 december före kl. 11.30.

Fredag 9 december kl. 15.00

Club Solbringen. Christer Folkesson underhåller. Anmälan till exp. tel. 302 40 senast onsdag 7 december kl. 11.30.

Lördag 10 december kl. 10.00-12.30

Lördagsträffen. Träffen. Luciatåg. Glögg- o kaffeservering.

Tisdag 13 december kl. 14.00

Vetgiriga Veteraner. Missionskyrkan.

Karlskoga Lucia med tärnor. Se notis!

Anmälan till exp. tel. 302 40 senast måndag 12 december kl. 11.30.

Torsdag 15 december kl. 14.00

Träffen. Kafferepet.

Måndag 16 januari kl. 14.00

Träffen. Stickkafé.

Tisdag 17 januari kl. 14.00

Vetgiriga Veteraner. Missionskyrkans samlings-

sal. **Sandra Linder** – Sopsortering och andra

miljöfrågor. Se notis! Anmälan till exp. tel.

302 40 senast måndag 16 januari kl. 11.30.

Fredag 27 januari 2012 kl 19.00

Pärltuppen. Vinprovning, se notis!

Tisdag 31 januari 2012 kl. 14.00

Årsmöte. Missionskyrkan. Se notis!

Vi hälsar följande nya medlemmar välkomna

Rolf Hedström, Gösta Berlings väg 2

Yrjö Helmola, Sveavägen 27

Lillemor Hultman, Masmästarevägen 3

Monika o Roger Karlsson, Sturevägen 9

Nan Nilsson, Bladvägen 1

Solveig Sund, Mistelvägen 5

Välkommen till föreningens

ÅRSMÖTE

Tisdag 31 januari 2012 kl 14.00

i Missionskyrkans kyrksal.

Bo Fransson kommer att presentera

Jussi Björling i bild, ord och ton.

Mer om programmet i Januarinumret.

Anmälan till exp. tel. 302 40

senast fredag 27 januari.

Ansvarig utgivare:
Redaktionskommitté:
Annonser:
Kansli och expedition:

Föreningens ordförande:
Föreningens sekreterare:
Föreningens kassör:
Föreningens hemsida:
Föreningens PlusGiro:
Föreningens Bankgiro:
Tryckning:

Kajsa Werner, tel 072-277 99 39. E-post: kajsa.werner@folkbildning.net
Birgitta Hede, Jan-Erik Averås och Roland Ekelund. E-post: m-nytt@blixmail.se
Vakant
SPF, Solbringen 80, Loviselundsvägen 73, 691 83 Karlskoga. Tel 302 40.
E-post: 0586-30240@telia.com Öppen vardagar kl. 10-12.
Kajsa Werner, tel 541 63. E-post: kajsa.werner@folkbildning.net
Birgitta Hede, tel 536 02. E-post: hede.birgitta@telia.com
Leila Raudsaar, tel 181 01. E-post: leila@raudsaar.com
www.spfkarlskoga.se E-post: christer@lasson.st
94 41 25-4
5715-5640
Karlskoga Grafiska, tel 300 53. E-post: grafiska@telia.com

Ordföranden har ordet

Vi är lyckligt lottade i SPF/Karlskoga, för vi har Träffen, vår hemtrevliga klubblokal på Hotellgatan 10. Vi hyr lokalen, och svarar också för underhållet av den. Där erbjuds en mängd aktiviteter, t.ex. Karlskogiana med nostalgiska återblickar på forna tiders Karlskoga via foton och samtal. Där visas utställningar av konst och konsthantverk, och på torsdagar kan man gå på Kafferepet. Och det spelas bridge av hängivna spelare. En konstcirkel finns och ett stickkafé. Så det finns något för alla. Det blir också pralintillverkning där i december, för dem som vill ge bort hemgjorda julklappar, och inte äter upp dem under tillverkningen.

Varannan lördag är det Lördagsträffen, och då får vi lyssna till föreläsare, som berättar om lästräning och lärarfortbildning i Gambia, om den vackra svenska fjällkedjan eller om gatunamn i Karlskoga. Häromsistens sjöng Anita och Tore Bohl sina favoritsånger, med inslag av allsång. Och när kaffet och det hembakade kaffebrödet kommer fram, blir det livliga samtal vid långborden. Efter-

Expeditionen

tar julleddigt från 19 december och öppnar igen **måndag 9 januari 2012.**

Vinprovning

**kombinerat med ost
och social samvaro**

Fredag 27 januari kl 19.00 på Pärltuppen

Kostnad **185kr/pers.** I detta ingår 4 st olika rödviner med 6 cl/glas, ostbuffé med 4 sorters ostar, frukt och fikonmarmelad.

Anmälan till exp. tel. 302 40 senast 18 januari.

Om någon önskar ytterligare 1 glas vin (ca 15 cl) till ostbuffén finns möjlighet att köpa detta för ca 60 kr.

som lokalen ligger så centralt, så passar det bra med en liten avstickare dit, när man är ute på stan och handlar.

Sedan 2006 har Majken Lasson och Oliver Eiderbrant varit samordnare för verksamheten och lagt ner ett imponerande arbete på den. Tidigare var Lördagsträffen igång varje lördag, men det ändrades häromåret till varannan lördag. Och man kan lätt föreställa sig vilket arbete det är att få fram ett program till varje Lördagsträff. Och hur mycket som behöver köpas in och göras i lokalerna, som också hyrs ut till andra verksamheter, t.ex. till Schackklubben. Inköp och ekonomi har skötts med den äran av Oliver Eiderbrant. Och nu ska de trivsamma och samspelta samordnarna sluta, finalen blir luciatåget med kaffe och glögg den 10 december.

Vi får hoppas att nya funktionärer är villiga att ta över verksamheten! Majken kommer att ingå i Månadsnytt's redaktion. Hon har ju visat sin skrivförmåga genom sina referat från lördagsprogrammen.

Eftersom nästa Månadsnytt inte kommer ut förrän i januari, så vill jag passa på att önska alla medlemmar:

God Jul och Gott Nytt År!

Kajsa Werner

Månadsmöte

Tisdagen den 6 december kl. 14.00
i Missionskyrkans samlingshall

Program:

**Jonas Backman –
Råd för egen träning**

Jonas, som är sjukgymnast vid Karolinska Vårdcentral, besöker oss med råd och tips. Han kommer att i ord och handling **visa hur vi var och en kan hålla oss i form.**

Kaffe, smörgås, kaka, lotterier.

I samband med kaffet ska vi komma till skott med rundabords-samtal om **förväntningar och önskemål beträffande SPF:s aktiviteter.**

OBS! Anmälan till expeditionen tel 302 40 senast dagen före. OBS!

VÄLKOMNA!

Kjell Selander

Advent

*”Så kommer du åter, du stilla advent
till oss som blott strävar och jäktar.
Du öppnar din dörr så sakta på glänt
bjuder frid åt själar som smäktar.”*

Tiden går och vi med den. Det är åter advent och plötsligt är vi inne i förberedelserna för ännu en julhelg. Kan man känna glädje i en värld som ser ut som vår? Får man känna glädje? Ja, vi måste få göra det, även om vi inte är opåverkade av hur omvärlden ser ut.

Frågorna finns där. Har vi skapat ett samhälle som vi inte längre orkar med, som gör oss sjuka och berövar oss lusten att leva helt och fullt? Finns det något mål för det vi gör?

Samtidigt som allt rusar på talas det om andlighet, om en längtan efter besinning och frid, kanske bara vanlig hederlig lugn och ro. Visar inte den längtan på, att vi inte är menade för ett splittrat liv?

Den kloke profeten Jesaja vänder sig till människor som en gång levte i en lysande högkonjunktur, men som fått uppleva hur samhället bryter samman med en utsatthet som kändes in på bara kroppen. Adressaterna är människor som tappat all tilltro till framtiden.

Framtiden? Världen har verkligen blivit annorlunda och inte alls så trygg som förr. Det gäller att leva nu. Är det så vi känner? Måste vi vänja oss att leva med hot? Anpassa oss till ett mera slutet samhälle där de frihetsvärden som vi uppskattar inte kan överleva?

Det finns en motvikt. De som behåller sina hjär-

tan och samveten rena, som håller fred, som ger av sitt, som stöttar och hjälper.

Vi går in i ett nytt kyrkoår första advent och när vi nu tillsammans med så många andra firar advent är det därför så mycket mer än den goda och trevliga stämningen vi med glädje öppnar oss för.

Vi tar också emot ett nådens år, ett hoppets, återupprättelsens och glädjens år, ett år som nätt och jämt har börjat. Därför har vi all anledning i världen att verkligen fira både advent och jul och göra det med glädje.

Poeten Bo Setterlind skriver i en dikt:

*Vill du att ljus skall leva
tänd då hos andra samma längtan.
Tänd frimodighetens ljus
i rädslans mörker
tänd rättens ljus
i korruptionens mörker
tänd frihetens ljus
i ofrihetens mörker
tänd trons ljus
i förnekelsens mörker
tänd hoppets ljus
i förtvivlans mörker
tänd kärlekens ljus
i dödens mörker
Tänd ljus!*

Till sist:

En God Jul och Ett Gott Nytt År!

Monica Albertus

Vetgiriga veteraner

Tisdagen den 13 december kl. 14.00
i Missionskyrkan

Program:

Karlskoga lucia med tärnor

Sedvanligt besök av kommunens lucia med följe. Därefter kaffedrickning och samvaro. Eftermiddagen avslutas med att Hans Jonsson läser TOMTEN i egen översättning på mål.

Anmälan till expeditionen tel 302 40 senast dagen före.

Välkomna att börja fira in julen!

Kjell Selander

Julpraliner

Vi gör **julgodis** tillsammans med en konditor (Mattias Färenmark).

Platser finns kvar.

Torsdag 15 december kl 18.00.

Kostnad 210 kr/person (betalas på plats).

Du får med dig ca 150 st praliner hem!

Lokal: Träffenlokalen på Hotellgatan.

Anmälan till exp. tel 302 40 snarast!

Kom ihåg att ta med lämplig burk för att frakta hem din fina choklad!

Välkomna!

Lars Hörman

Vetgiriga veteraner

Tisdagen den 17 januari kl. 14.00
i Missionskyrkans samlingsal

Program:

Sandra Linder

– Sopsortering och andra miljöfrågor

Förutom nyttig information i form av miljöfördrag dricker vi kaffe och umgås.

Anmälan till expeditionen tel 302 40 senast dagen före.

Välkomna!

Kjell Selander

Studiebesök i Karlstad:

Löfbergs Lila och Wermlandstidningen

(deltagarna delas upp på de två besöksmålen)

23 februari kl 9.00

Pris ca 250 kr inkl. lunch.

Mer information i nästa Månadsnytt.

Teater Nolby

ger sommaren 2012

Den Inbillningssjuka

av Molière

Det blir en föreställning med färgsprakande kostymer, härlig musik, en skruvad handling i ett lika skruvat tempo.

Vi kommer att boka biljetter till en föreställning i början av augusti.

Mer information i nästa Månadsnytt.

Fler aktiviteter

Här är förslag på några fler aktiviteter som kan bli av under året:

- Whiskyprovning
- Show på Valsverket i Degerfors
- Rosendals festgård, lunch (kan ersätta den traditionella utflykten till Ånnaboda)
- Ölprovning, Loka eller gärna lokal pub
- Rälsbuss Karlskoga – Nora ToR + lunch
- Trampa dressin (t.ex. från Degerfors)

Meddela gärna intresse och synpunkter till Klubbmästaren och festgeneralen Lars Hörman, tel. 0586-535 21 eller mail: lars.hoerman@telia.com.

Månadens trafikspalt:
**Cykling och hjälm-
användning hos
SPF:s medlemmar**

Att känna till cykelvanor och hjälmanvändning är viktigt för att bedöma möjligheterna att förbättra säkerheten för äldre cyklister. Det dör 20-30 cyklister i trafiken varje år och ca hälften av dessa är 65 år eller äldre. Under åren 2002-2004 gjorde Vägverket en djupstudie av alla dödsolyckor med äldre personer (65+). Denna visade att de äldre var överrepresenterade i cykelolyckor. Den visade också att nästan 90 procent av de äldre som dödades inte använde hjälm och att nästan hälften av dessa skulle ha överlevt om de haft hjälm.

I april och maj 2011 gjorde trafikombuden i många av våra föreningar en kartläggning av cykling och användning av cykelhjälm hos de medlemmar som kom till månadsmötena. Undersökningen gjordes genom handuppräknings svar på frågor om cykling och hjälmanvändning.

Totalt skickade 200 föreningar in uppgifter via e-post eller vanlig post. Totalt omfattar kartläggningen 16 602 personer varav 52 procent (8 714 personer) uppgav att de aldrig cyklar. 30 procent (4 928 personer) cyklar minst en gång i veckan under cykelsäsongen och 18 procent (2 960 personer) cyklar mer sällan.

Av dem som cyklar regelbundet uppgav 47 % att de alltid använder hjälm, 20 % använder hjälm ibland och 33 % använder aldrig hjälm. Motsvarande siffror för de som cyklar sporadiskt är 37, 16 och 47 %.

Kartläggningen visar således att nästan hälften av de närvarande på våra månadsmöten fortfarande cyklar och att en ökad hjälmanvändning är angelägen för mer än hälften av dessa.

Gunnar Carlsson

Sakkunnig inom trafikområdet på SPF

Sällsynta jordartsm

Den 18 oktober besökte Allan Hede Vetgiriga Veteraner och berättade och visade bilder under rubriken: Sällsynta jordartsmetaller – nyckelmaterial för grön teknik.

Man märker att han har en gedigen grund att stå på. De sista fem åren före pensionen ägnade han bl.a. åt att utforska detta ämne. Dessutom har han studerat ämnet noga.

Hur vanliga är jordartsmetallerna?

Jordartsmetallerna är inte fullt så sällsynta som namnet låter. Kisel är det vanligaste fasta grundämnet på jorden. Som jämförelse kan nämnas att det på 1 miljoner kiselatomer går 0,1-50 sällsynta jordartsmetallatomer. Guld, platin och även silver är mycket mindre vanliga. Men jordartsmetallerna är ganska okända. De är 17 olika metaller som har ganska lika egenskaper. Ett ämnes egenskaper bestäms av hur elektronerna grupperar sig runt atomkärnan. Dessa metaller har tre elektroner i det yttre elektronskalet och har därför väldigt lika kemiska egenskaper, mycket liknande kalciums. De är instabila och oxideras snabbt i luft. De har en stålgrå glans och blir svarta när de oxiderar. De förekommer ofta tillsammans och är svåra att separera och alltså svåra att renframställa. I ett inre elektronskal finns upp till 14 elektroner som påverkar ämnens fysikaliska egenskaper t.ex. de magnetiska.

Jordartsmetaller i Sverige

I slutet av 1700-talet tjänstgjorde löjtnant Carl Henrik Arrhenius som artillerist vid Vaxholms garnison. Hans hobby

Utmärkelsen "Historiskt landmärke i metallernas utvecklingshistoria", en av de sex utmärkelser som utdelats i Europa av American Society of Metals

Metaller – nödvändiga för ny teknik

var mineralogi. Han ägnade sig på sin fritid åt att leta efter vackra och sällsynta mineral i fältspatgruvan i Ytterby. Där hittade han ett spännande svart mineral som ingen tidigare undersökt. Detta material hamnade så småningom hos den finländske kemisten Gadolin som då var verksam i Uppsala. Mineralen fick namnet gadolinit efter upptäckaren och den nya metallen namnet yttrium efter fyndorten. Allan hade med sig en bit av detta mineral och visade. Gadolinit visade sig inte bara innehålla yttrium utan även andra sällsynta jordartsmetaller som terbium, erbium och ytterbium. Ytterby har med tiden blivit världsberömd bland mineraloger och kemister för dessa upptäckter.

Den andra viktiga fyndorten för sällsynta jordartsmetaller i Sverige är Bastnäsgruvan i Riddarhyttan. I ett gråbrunt mineral som fått namnet cerit upptäcktes metallerna cerium och lantan.

Vid Norra Kärr, 15 km nordost om Gränna, har man hittat bergarter innehållande sällsynta jordartsmetaller. Detta kan bli Sveriges nästa gruvort. I en 2 km lång stelnad magmagång borrhade man förra sommaren 26 hål som uppvisade brytningsvärda halter.

I Kiruna har man hittat sällsynta jordartsmetaller i sand som utgör restprodukt vid järnmalmsbrytning. LKAB har planer på att utvinna dessa, som bedöms ha ett marknadsvärde på många miljarder kronor.

Jordartsmetaller viktiga i vårt samhälle

De sällsynta jordartsmetallerna är viktiga i vårt moderna samhälle. Det finns ju en strävan att göra produkter mer energisnåla för att hindra negativ inverkan på klimatet och här kommer jordartsmetallerna in. De används i katalysatorer som minskar utsläppen från fordon, i hybrid- och elbilar, vindkraftverk, solceller, mobiltelefoner, lågenergilampor och mer som framstår som självklara krav i vårt moderna samhälle. Efterfrågan kommer alltså att öka hela tiden.

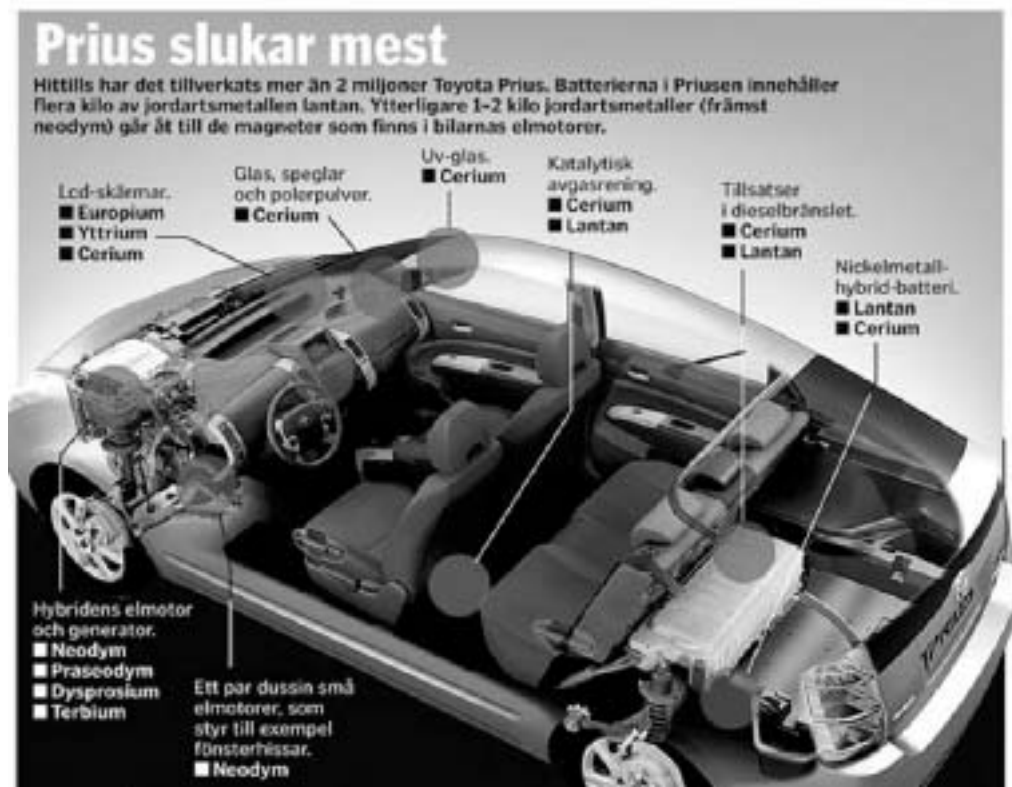

Bild från Ny Teknik april 2010.

Jordartsmetaller i Kina

Sedan 1985 har det skett en kraftfull satsning i Kina som mer och mer dominerar. Europa är beroende av import härifrån. Kina har nu beslutat att strypa exporten med motiveringen att man behöver mer av metallerna för egen del. Många anser dock att åtgärden främst syftar till att få upp priserna och störa den högteknologiska industrin i Japan och Västvärlden. Lågenergilampor kommer snart att bli dubbelt så dyra, trodde Allan.

Att Kina har så stor produktion beror på att de har billig arbetskraft. De kan utvinna de sällsynta jordartsmetallerna på många små fyndplatser. Även om det i Sverige finns platser t.ex. i Bergslagen där det skulle gå att utvinna mer så blir det till en mycket hög kostnad.

Många jordartsmetaller i en Toyota Prius

För att få en uppfattning om hur viktiga dessa metaller är kan nämnas att för att tillverka en Toyota Prius behövs 15 kg sällsynta jordartsmetaller. Toyota har hittills tillverkat mer än 2 miljoner Prius. Det är bara att multiplicera!

Jag tror att mycket av det Allan berättade var nyheter för många av åhörarna, så även för mig.

Text: Majken Lasson

Snart är det jul!

Beställ gärna era julblommor i god tid!

Sandvikens Köpcentrum, Karlskoga • Telefon 348 05

Öppet: Måndag-fredag 10-18. Lördag 10-14

Välkomna in!

Amanda med personal

Orolig för vattnet och värmen i huset i vinter?

Lugn, det ordnar vi!

Ring oss så kommer vi och besiktigar vatten- och värmesystemet utan kostnad i din villa eller sommarstuga, så att inget läcker eller kan frysa sönder i vinter. Om något behöver åtgärdas gör vi det till ett bra pris med full garanti. Annars kostar det ingenting. Ring oss idag eller kom in i butiken och boka tid för ett kostnadsfritt hembesök. Sedan kan du vara trygg hela kalla vintern.

Bad & Värme. Dina VVS-proffs i Karlskoga.

Bad & Värme Örebrovägen 27 Tel 0586-350 50
Öppet: Mån-Fre 10-17 Lör 10-13

Gråbo – ett unikt arbetarmuseum

Elisabet Lübeck är platsansvarig på Arbetarmuseet Gråbo. Hon hade mycket att berätta när hon besökte Lördagsträffen den 22 oktober.

När man kommer till Gråbo tas man med på en nostalgisk resa till tre tidstypiska och levandegjorda arbetarhem från 1885, 1918 och 1942. De intressanta miljöerna ger en unik inblick i framförallt kvinnans miljö – hemmet. Huset Gråbo uppfördes omkring 1870 av Bofors Bruk som bostad åt några av brukets familjer och var bebott till 1973.

Hur Gråbo blev ett museum

Sedan stod det tomt i 10 år. Då hade det förfallit och var genomruttet men fick inte rivas, så Bofors skänkte det till Karlskoga kommun. Man startade ett projekt för renoveringsarbetet. Och renovering blev det verkligen. Elisabet visade bilder på hur huset såg ut under arbetets gång och vad jag förstår revs och byttes det mesta ut.

Rektor Ragnar Kling var en av dem som kämpade för att det skulle bli ett arbetarmuseum. Man samlade in möbler, husgeråd och liknande från äldre karlskogabor som var villiga att ge. Resten fick man från Läns museet i Örebro. Man har en känsla när man går i de olika lägenheterna att folk fortfarande bor där och bara tillfälligt lämnat dem.

Så var det då

Som mest bodde här nio familjer samtidigt, 50–60 personer sammanlagt. På nedre planet fanns fyra lägenheter, på övervåningen två lägenheter samt ett spisrum. Ett spisrum var ett rum med vedspis. Varje lägenhet hade ett eget utedass.

Läns museet har genomfört ett omfattande arbete om Gråbos historia. Nu känner man till nästan alla som bott på Gråbo, hur länge de bodde

Elisabet Lübeck.

där, hur många barn de fick och vad de arbetade med. I spisrummet på andra våningen bodde t.ex. på 1890-talet en familj med sex barn.

Det var mycket liv och rörelse i närheten av Gråbo. Smedjan låg alldeles intill. Där arbetade männen med att förädla gjutjärn till smidbart järn. Kvinnorna hade ansvaret för vattenhämtning, barn, matlagning, ved, hushållsgris, höns m.m. Barnen kunde börja arbeta på bruket vid 12 års ålder. Det fanns mjölkaffär i Rosendal. På Brogården fanns ”Kopra”. Cevéd Karlsson jobbade på Bofors och lagade cyklar på fritiden och startade sedan Cevéd cykel och radio. Här fanns också Bofors hotell.

Gråbo arbetarmuseum är unikt i Sverige, eftersom folk verkligen har bott här. Ättlingar till Gråbos invånare kommer ofta och vill se hur deras släktingar bodde. Många arbetarbarn utvandrade till Amerika. Sentida släktingar kommer för att söka sina rötter.

TV4 Fakta har gjort en serie som heter När Fattigsverige blev rikt. Stora delar spelades in på Gråbo.

Numera har man tillfälliga utställningar i nedervåningen. En kommande utställning blir om Eda glasbruk. 1:a advent är det julmarknad här. Varje söndag eftermiddag har man öppet.

Åhörarna var väldigt intresserade. Många hade egna berättelser om egna och andras släktingar som bott på Gråbo.

Text och foto: Majken Lasson

Ett kök som det såg ut år 1942.

Några julnötter att knäcka

(eller: Låt dig inte knäckas av språkligt förtryck)

Nötter av alla slag är goda och nyttiga.

Den här sorten är dessutom helt kalorifri. Ett antal mycket välkända ordspråk och talesätt har förvandlats till värsta sortens kanslissvenska.

De flesta är insända av Agneta Lautmann och några har hittats på annat sätt.

Vilka är ordspråken?

1. Kvaliteten hos ett genom extraktion av animaliska och/eller vegetabiliska komponenter i genom upphettning aktiverat fluidum framställt nutritivt preparat förhåller sig omvänt till numerären hos den i produktionen engagerade kulinariskt skolade personalen.

2. Vid en komparativ analys av å ena sidan ett manuellt baserat specimen av klassen Aves och å andra cirka ett fjortondels gross dylika i en population av förvedade fanerogamer torde det förra betraktas såsom potentiellt gynnsammare.

3. Personer, vilka residera i arkitektoniska kreationer av metastabil, transparent produkt av övervägande kiselsyra, bära iaktta abstinens i fråga om det skyndsamma omlokalisering av smärre petrologiska enheter.

4. Att ett objekt som reflekterar majoriteten av den kortvägiga elektromagnetiska strålning som träffar dess yta, eo ipse utgöres av grundämnet Au är en konklusion behäftad med intolerabla felmarginaler.

5. En med avseende på volym och massa minimal anhopning av mineralisk och vegetabilisk substans kan upphäva den statistiska jämvikten hos en vida omfångsrikare, å rullande transportanordning vilande anhopning av materia av icke närmare specificerad art.

6. Objekt, vilka kamoufleras i en säsongsbetonad kristallinisk tillståndsform av H_2O blottlägges vid dennas övergång till större molekylär rörlighet.

7. Verbal expansion förenas ofta med ett objektivt sett ringa format på planeten Tellus.

8. De limnologiska lokaler, vilka har den i vertikalplanet största utsträckningen, trafikeraras av de rumsligt mest betydande iktyologiska fenomenen.

9. Den vokala manifestationen av emotionell satisfaktion bör senareläggas till en tidpunkt hinsides det att forcerandet av en till ytan relativt begränsad akvedukt till fullo har genomförts.

10. En visuellt handikappad individ av de domesticerade formerna av arter av släktet Gallus kan undantagsvis excellera i lokalisering av en diminutiv enhet av cerealt födoämne.

OBS! Om du tycker att gåtorna är svåra att förstå, kom då ihåg att ett av huvudsyftena med ett tillkrånglat och byråkratiskt språk (s.k. kanslissvenska) är att vi vanliga enkla medborgare ska känna hur dumma och okunniga vi är. Men det gäller inte för oss som läser Månadsnytt, eller hur?

Lämna svaren på SPF:s exp. senast fredag 13 januari även om Du inte löst allt.

Du kan också skicka svaren på mail till: hede.birgitta@telia.com

Vinsten (2 trisslotter) lottas ut bland alla som har 7 rätt eller mer. Svar och vinnare i nästa nummer.

De ”vanliga” gåtorna finns på sidan 15.

Världens på sin tid mest bekante dalkarl

Sammanställt av Bertil Edling

Det var i adventstid för närmare 300 år sedan (1719) som några gruvdrängar i Falu koppargruva arbetade djupt nere i schakten med en timrad gång mellan två för länge sedan nedlagda gångar. Helt plötsligt gav en vägg vika och vatten strömmade in. Med detta följde ett människolik. Det visade sig vara vad som återstod av en för länge sedan död gruvdräng. Benen var avslagna, men ansikte, händer och kläder visade inte minsta spår av förstörelse eller förruttelse trots att den döde måste ha legat i det vattenfyllda schaktet länge.

Fyndet blev snart känt och en stor sensation. **Även ute i världen**, ty det författades noveller, romaner, versdramer och t.o.m. operor långt efter händelsen, i vilka man fantasifullt broderade på vad man trodde sig kunna hitta på om den döde gruvdrängens liv. Vem var han då och vad hade hänt honom? Ganska snart kunde han identifieras. Hans namn var Matts Israelsson. Eftersom han var storväxt gick han under binamnet Store eller Långe Matts eller **Fet-Matts**.

Berättelsen tar sin början på 1670-talet. Kopparberget upplevde då liksom vårt land sin storhetstid. Den sistnämnda var som bekant grundad på vår militära styrka och denna i sin tur finansierades till stor del av just vår kopparbrytning. Ett känt yttrande från denna tid bekräftar: **”Sverige står och faller med Kopparberget”**. Gruvan var alltså en ”rikets klenod” – men arbetsförhållandena för det tusental gruvdrängar som slet nere i gruvan var omänskligt. Arbets sättet var detsamma som på medeltiden: på kvällen tändes i gruvan s.k. tillmakningseldar som fick brinna och göra malmen skör och brytbar. Vid midnatt gick arbetare ned och släckte elden och arbetet började. Det måste ha varit ett inferno: farligt, ohälsosamt och mödosamt krypande på knä i trånga utrymmen och skumma gångar med damm, rök och hetta och ständigt droppande vatten. Och till det

ta den ständiga oron för ras, som tyvärr var en **regelbunden del av brytningstekniken**. På 1670-talet var ett viktigt brytningsområde den s.k. Mårdskinnsgruvan, ett lömskt schakt som var benäget för ras och vattensjukt och krävt flera dödsoffer. Det var vid ett av de många små och stora rasen 1676-1677 som gruvdrängen Fet-Matts försvann i detta. Han hade lovat att för en kamrats räkning åka ned ensam på en tunna – det vanliga sättet att ta sig ned i ett schakt för att tända på tillmakningseldar. Han kom aldrig upp och glömdes snart bort.

Säkert hade det arbetsrum där han förolyckades stängts till av ett ras och vattenfyllets och de övriga gruvarbetarna då förflyttats till andra delar av den rikt förgrenade gruvan – och glömt bort sin arme kamrat.

Åren gick och med Karl XII:s död (1718) var Sveriges stormaktstid över - men även Koppargruvans. Malmfångsterna hade minskat och gruvan befann sig i en nedgångsperiod. Den var inte längre ”rikets klenod”, när Fet-Matts hittades 1719. Som sagts var kroppen förunderligt välbehållen och mjuk, liksom balsamerad. Man förstod snart orsaken: det vitriolhaltiga vatten-

net. Det bestämdes att fyndet var så märkligt, att det var ”betänkligt” att bara begrava kroppen. Istället bestämdes att liket skulle ställas ut vid gruvan först i en tunna och sedan i ett glasskåp ”för kuriositets skull” Efter en tid började dock Fet-Matts att hårdna, ”förstenas” och falla sönder. Han reparerades då med remmar, spännen, väv och ståltråd. Detta upprepades ett antal tillfällen, men så småningom stod det klart att han inte längre var presentabel att visa upp. Han begravdes då under stor pomp och ståt i Stora Kopparbergs kyrka (1749). Kistan flyttades sedan flera gånger och ett tag hamnade hans ben t.o.m. på kyrkans vind. Först 1930 fick han ett definitivt vilorum på kyrkogården - men då var han sedan länge redan bortglömd för världen!

Fet-Matts slutgiltiga grav på Stora Kopparbergs kyrkogård drygt 200 år efter det han förolyckades.

1950-talet i ord och ton

Leif Björk har besökt oss tidigare för att sjunga om 60-talet. På Månadsmötet i november kom han igen och nu gällde det 50-talet.

Vi fick lyssna på många sånger från detta årtionde, som Leif framförde till eget ackompanjement på gitarr. Publiken hjälpte också gärna till med sång. Här är några axplock ur Leifs framträdande.

1950-1952

Koreakonflikten mellan den nordliga och den sydliga delen av landet startade 1950. Den utvecklades så småningom till fullt krig. Senare följde vapenstillestånd, vilket fortfarande gäller. Jordmassorna rasade i Surte och den första tunnelbanelinjen invigdes i Stockholm. Gustav V avled 1950 och 1952 sköts ett svenskt spaningsplan ned av Sovjetunionen. En sång som Brita Borg en gång sjöng, en visa av Evert Taube och Snoddas Flottarkärlek fick illustrera denna period.

1953-1955

Dag Hammarskiöld blev generalsekreterare för

FN och här hemma började vi få TV-apparater – bilden var ofta snöig men det fanns ändå nästan bara en testbild att titta på. Transistorradioapparaten började nu också bli var mans egendom.

Sommaren 1955 var otroligt varm, Barbro Alving (Bang) sattes i fängelse för vapenvägran och Ingmar Bergman fick sitt internationella genombrott. Leif sjöng sånger som Thory Bernhards en gång sjöng och den kända och älskade allsångvisan "Ann-Caroline" kom förstås också.

1956-1959

Vi påminnes om att Urho Kekkonen blev president i Finland 1956 och samma år slogs Ungern-revolten ned med hjälp av Sovjetunionen.

År 1957 demonstrerade Sovjetunionen sin tekniska överlägsenhet över USA med uppsändningen av Sputnik 1. Svenska folket fick 1958 se de första kvinnliga poliserna på gatorna och Wilhelm Moberg publicerade sin utvandrarsvit. Leif tolkade bl.a. Olle Adolphsons och Owe Thörnqvists sånger.

Denna period fick illustreras av Siw Malmkvists bekanta sång "Augustin".

Roland Ekelund

Vi finns, om du behöver oss!

Med personligt engagemang präglad av omtanke och valfrihet, hjälper vi dig med allt som rör en stilfull och värdig begravning.

Varmt välkommen!

Värmlandsvägen 2
Karlskoga
Tel: 0586 - 534 10

FONUS
Jour dygnet runt • fonus.se

Var finns ditt testamente?

Tyvärr försvinner ofta testamenten. Hur blir arvsfördelningen då? Förvarar du det hos oss garanterar vi att det kommer fram.

Vi hjälper dig, för en tryggare vardag.

Värmlandsvägen 2, Karlskoga.
Tel 0586-545 72.

Familjens jurist
www.familjensjurist.se

Anita och Tore Bohl.

Våra favoriter

Så var rubriken på underhållningen som Anita och Tore Bohl hade på Lördagsträffen den 12 november. Tore spelade gitarr och bäge sjöng. Anita läste även egna dikter. Hon är faktiskt en etablerad författare. Många av hennes dikter har tonsatts och används av organister och körer runt om i Sverige.

De framförde alster av Fröding, Ferlin, Dan Andersson och andra kända diktare. En del allsång blev det också. Publikerna var med på noterna och sjöng av hjärtans lust. Som avslutning läste Anita ett par dikter av vår egen nobelpristagare – Tomas Tranströmer.

Text och foto: Majken Lasson

SPF-GOLF 2011

Under 2011 har ett 80-tal golfare (varav cirka 20 damer) genomfört 16 tävlingar på onsdagar från den 27 april till den 21 september. 1 juli till 3 augusti var det sommaruppehåll. En avslutningstävling med efterföljande lunch och prisutdelning hölls fredagen den 23 september.

Spelarna har varit indelade i en A-klass (handicap 0 - 25,0) och en B-klass (hcp 25,1 -36,0).

Vinnare i A-klassen var Gert Öjendal med Harry Borg på 2:a plats och Janne Elgh på 3:e.

I B-klassen blev det 2 st på 1:a plats: Yvonne Karlsson och Bengt Nordin. På 3:e plats kom Aaro Saukko.

Ledare, som sett till att allt fungerat under tävlingarna, har varit: Leif Herlufsén, Marie-Louise Naulé, Kjell-Åke Gustafsson, Conny Hjalmarsson, Aaro Saukko, Bengt Andersson och Lennart Avesand.

Bowlingframgångar för SPF-damer

Vid den årliga Karlskogaträffen med inbjudna pensionärer även från andra föreningar segrade Hermine Söderberg i den "äldre" damklassen med utmärkta 987 poäng.

På 4:e plats kom Ingegerd Helsing med 907 poäng och på 11:e plats Inga Svensson med 742 poäng.

I klubbmästerskapets damklass segrade Hermine för andra året i följd med 695 poäng. Ingegerd kom 3:a med 618 poäng och Inga på 7:e plats med 496 poäng.

Man har också tävlat i klubbmästerskap med inräknad handicap, vilket är en gemensam tävling för både damer och herrar. Här segrade Ingegerd med 854 poäng före Hermine på 819 poäng och de slog därmed sina manliga medtävlare. Inga belade en hedrande 14:de plats med 736 poäng.

Adventsrika hos oss!

Njut av våra hembakade lussekatter!

Klipp ut annonsen! Tag med den och några goda vänner och köp glögg, lussekatt och pepparkaka för:

30:-

per person (ord pris 45:-)

Vi erbjuder 10% rabatt på vår jullallrik.

Ring gärna och boka bord eller beställ för avhämtning!

Vi har fullständiga rättigheter.

Centralplan 2, Karlskoga
0586-371 05 • fika@ekeliden.se

Välkomna till oss året runt!

Vardagar 09.00 - 19.00 • Lördagar 10.00 - 16.00

Erbjudandet gäller t.o.m. jul.

Huka er ungdomar, för nu kommer tanten!

Nu flickor i mogen ålder skall vi räta på ryggen, för ni som följer med i bladen kan läsa att höstens stora s.k. innetrend är **TANTEN!**

Det gäller inte klädmodet (guschelöv), utan snarare en livsstil, som innefattar kafferep, långkok, s.k. slowfood, d.v.s. riktigt gammal hederlig husmanskost m.m.

Jag tror inte att vi som är pensionärer idag känner igen oss själva i den här trenden. Många av vår generation har ju varit yrkesarbetande vid sidan av hemarbetet. Vi får nog gå till våra mödrar istället. Jag minns mycket väl när min mor ordnade kafferep med finaste servisen, små tunna, eleganta servetter, minst 7 sorters kakor och otrivsel för oss barn, som måste klä upp oss och vara väluppfosttrade!

All mat lagades ju från den naturliga råvaran, för någon sorts halvfabrikat fanns ju knappast på 30-talet. Klädmodet skall vi inte tala om – har en rolig bild framför mig med tre damer (inkl. min mor) på båtutflykt någonstans i den bohuslänska skärgården. Samtliga tre är iförda blommiga sommarklänningar, vita skor, rejäla handväskor, klockhattar och rävboor!! Kommer ni ihåg hur dessa boor såg ut – en stackars räv som när man knäppte ihop den bet sig själv i svansen?

Ett annat klädminne från den här tiden är när mor kom hem från en resa, medförande var sin s.k. strandpyjamas med långa, utställda byxben till min syster och mig. Det var highest fashion ute i Europa och vi var först med ett sådant plagg i vår lilla håla – det mest rysansvärda jag ägt i klädväg, men vi var säkert lyckliga!

Ja, allting går igen – förr eller senare, och det är väl inget fel om ungdomen av idag börjar lära sig att t.ex. laga ”riktig” mat på bekostnad av all den skräpmat dom stoppar i sig. Vi som har åldern inne och vet hur mat skall lagas kanske ska dela med oss av vårt kunnande till barnbarnen!

Yngsta barnbarnet (18 år) kom för övrigt här-omdagen och gjorde mig riktigt glad – det gör hon ofta. Nu hade hon fått i uppgift att presentera ett arbete före jul, där hon skulle göra en liten släktforskning och för ändamålet intervjua mor- och

farföräldrar. Att jag blev glad berodde helt enkelt på att jag aldrig trott att skolan av idag har tid till mer än de mest elementära kunskaperna och att kultur inte får alltför mycket plats.

Eftersom min fars släkt finns väl dokumenterad från ca 1650 i en skrift utgiven på 30-talet har hon det mesta serverat på den sidan, nu får vi se vad hon fångar upp av sin mors släkt, men medge att det är roligt när ungarna vill veta mer om sitt ursprung!

Idag (12 nov) har jag faktiskt lyckats putsa fönstren i vardagsrummet inför 1:a Advent som i år infaller den 27 november. Med nya höften och diverse andra krämpor tog det sin rundliga tid, men nu är det gjort och jag är löjligt nöjd, ungefär som om jag bestigit Kebnekaise!

Julen nalkas med stormsteg (julbordsannonserna började som vanligt redan i september) och detta är sista numret i nådens år 2011 – om det nya året vet vi bara att kommunalskatten höjs med 95 öre och landstingsskatten med 34 öre = 1.30 totalt. Men låt inte julfriden förmörkas av sådana subtiliteter, jag önskar att vi alla får en så fin helg som möjligt.

Vem vet, jag kanske plitar ihop några rader då och då även 2012.

Stor kram till er alla!

Ulla

? Gåttfullt ?

av Birgitta Hede

Några nya **pojknamn** att lista ut:

1. Hans graciösa systrar ser vi dansa
2. Palindromkille (2 st)
3. Gudstroende engelsman
4. Sa han som fått för lite i glaset
5. Bra att ha inför bygget
6. Den bokstaven klarar av det
7. Bästa sortens kvinna
8. Den som får bli president
9. På tallheden kan . . .

Lämna svaren på SPF:s exp. senast fredag 13 januari även om Du inte löst allt. Du kan också skicka mail till: hede.birgitta@telia.com.

Vinsten lottas ut bland alla som har 6 rätt eller mer.

Svar och vinnare i nästa nummer.

Svar på gåtor i oktobernumret

1. Kinesiska **Mandarin** (alltså språket)
2. Dansant nasse **Polkagris**
3. Engelsk sjö **Lake**
4. Matställe för journalister? **Pressylta**
5. Våt betesmark **Maräng**
6. En vokal är särskilt lycklig **Selleri**
7. Taggigt örngott **Piggvar**
8. Knutit ett slags knut **Hjortstek**

Vinsten lottades på **Anna-Greta och John Waller**, Lyckåsvägen 17, Karlskoga, som får hämta 2 st. Trisslotter på SPF exp. (De hade dessutom alla svaren rätt!)

Lite tips till en annan gång: All information som ges har betydelse. Därför kan nr 4 inte bara bli sylta. Det ska ju vara särskilt för journalister. Nr 8 kan inte bara bli stek, för då fyller ordet knutit ingen funktion.

Håll koll på dina saker!

Sir Henry som är ungdomlig och går på work-out var nyligen med om det här: Han satt med kompisarna i omklädningsrummet.

Plötsligt börjar en mobiltelefon att ringa. En av männen plockar upp telefonen och svarar. Följande konversation uppstår: – Hallå?

– Älskling, det är jag. Tränar du?

– Hmm, ja.

– Bra! Jag står inne i pälsaffären nu och har hittat en fantastisk minkpälsjacka, verkligen fin, får jag köpa den? Snälla?

– Vad kostar den?

– Bara 12 000 kr.

– Tja, kör till då, bara för att du tycker att den är så fin.

– Hmm . . . Jag var också till en Mercedes-handlare och såg de nya 2011-modellerna.

Där stod en jättefin bil, och jag pratade med försäljaren och han gav mig ett jättebra pris. Eftersom vi i alla fall skall sälja BMW:n från förra året . . .

– Vad var priset han begärde?

– Bara 410 000 kr . . .

– Ja, okej, men för det priset måste vi allt få alla tänkbara tillbehör.

– Fantastiskt! O ja, innan jag lägger på, en sak till . . .

– Jaaa?

– Det är kanske mycket att fråga om, men jag har varit till banken och kollat saldot . . .

– Ummm . . . ?

– Jag var till mäklaren i morse och såg huset vi tittade på förra året. Det är till salu!! Kommer du ihåg, det med en swimmingpool, träveranda och stor trädgård.

– Jaså, och vad begär de för det?

– Bara 4,3 miljoner, det är ett prima pris och vårt saldo tillåter det.

– Kör till, men bjud inte mer än 4 miljoner. Okej?

– OK, älskling . . . tack så mycket! Vi ses snart. Jag älskar dig!!!

– Vi ses . . . jag älskar dig också . . .

Mannen lägger på medan han sakta skakar på huvudet. Han håller sedan upp telefonen och ropar:

– Vet nån vem som äger den här Nokian?

SPF:s resekommitté inbjuder till

Lerbäcksteatern

9 december. Pris: 685:-

Lerbäcksteatern visar i höst "Det femte mordet", en deckare i dansbandsmiljö.

I priset ingår: Bussresa, teater och en 3-rättersmiddag.

Några platser finns kvar!

West Side Story

Göteborgsoperan 18 februari. Pris: 1.225:-

Anmälan snarast och absolut senast 18 december!

West Side Story kallas av olika anledningar "världens bästa musikal" och har sedan urpremiären 1957 tolkats, översatts, setts och älskats av människor över hela världen. Löst baserad på Shakespeares "Romeo och Julia" är det en tragisk kärlekshistoria i storstadsmiljö med två rivaliserande ungdomsgäng.

I priset ingår: Bussresa, parkettbiljett och en 2-rättersmiddag samt dricka, kaffe och en godbit.

Påskresa till Reijmyre

27 mars. Pris: 540:-

Påsk i glasets hantverkstecken, fylld med kvalitet, upplevelse och god mat. I Reijmyre får vi förmiddagskaffe hos Lill-Annas hembageri. Därefter visar oss glasbrukets guide hur produkterna blir till. Där finns också glasmuseum, smedja och mässingbruk. I butiken finns det bra erbjudanden till fabrikspriser. Vi fortsätter till Reijmyre Gestgiveri, där vi skall avnjuta en fantastisk påskbuffé, tillagad med känsla och omsorg. Vi åker vidare till Vingåker Outlet, en av Sveriges största butiker för fabriksförsäljning av märkeskläder: t.ex. Gant, Tiger, Oscar Jacobson m.fl. till mycket under gängse priser!

I priset ingår: Bussresa, kaffe, påskbuffé med dryck och kaffe samt guidning på glasbruket.

Planerad resa i april

Stockholms Stadsteater visar **Vilhelm Mobergs "Änkeman Jarl"** med bl.a. **Ingvar Hirdwall**.

Den som har gjort en resa har alltid något att berätta.

Välkomna att resa med resekommittén

Marianne Cornelid, tel. 505 98, 070-316 64 65. E-post: maricorn5566@msn.com

OBS! Till er som betalar till SPF:s expedition, **medtag jämnt belopp.**

Resekommitténs bankgiro: 885-2634

**Allt under
ett tak!**

Öppet alla
dagar 8-21

Telefon 676 70

MAXI
ICA STORMARKNAD
KARLSKOGA